

POZNAVANJE HMELJA TER MNENJE O POMENU HMELJARSTVA V SPODNJI SAVINJSKI DOLINI

Barbara ČEH BREŽNIK¹

UDK/UDC 633.791:631.15(497.4 Savinjska dolina) (045)
strokovni članek/professional article
prispelo/received: 19. 10. 2006
sprejeto/accepted: 02. 11. 2006

IZVLEČEK

Med prebivalci Spodnje Savinjske doline je moč čutiti tako povezanost s hmeljem kot obsojanje kmetijstva za onesnaževanje okolja s strani posameznikov. Na podlagi ankete, ki jo izpolnilo 46 otrok in 46 odraslih, smo skušali najti odgovor na vprašanje, koliko otroci in njihovi starši poznajo hmelj in kakšno je njihovo mnenje o kmetijstvu. Prvošolci po obisku IHPS dobro poznajo hmelj in njegovo uporabnost, med tem ko pred obiskom o tej rastlini večina ni vedela prav veliko. Odrasli poznajo hmelj, večina jih pozna sestavine, ki se potrebujejo v proizvodnji piva, več kot polovica jih ve, da se hmelj ne uporablja samo v proizvodnji piva. Otroci so delo kmetov opisali realno, brez pozitivnega ali negativnega predznaka, samo en odgovor je bil z negativnim predznakom. Večina odraslih (33%) je označila pomen kmetijstva kot pozitivnega, 30% jih meni, da je pomen oziroma vpliv na okolje tako pozitiven kot obremenilen, 9% jih je označilo kmetijstvo le kot obremenjujoče za okolje. Kar 13% odraslih meni, da je primeren le ekološki način kmetovanja. Razen dveh odgovorov (4%) je bilo mnenje staršev o pomenu hmelja za Savinjsko dolino pozitivno – v smislu širše prepoznavnosti doline in pozitivnega vpliva na razvoj kmetijstva in gospodarstva.

Ključne besede: hmelj, *Humulus lupulus* L., anketa, Savinjska dolina

HOP KNOWLEDGE AND OPINION ON HOP GROWING IN LOWER SAVINJA VALLEY

ABSTRACT

A good relation with hop plant can be identified among inhabitants of lower Savinja valley, but there are also complaints about the negative impact of the agriculture on the environment. There was an inquiry performed among 46 children of the first grade of the primary school and their parents to investigate their knowledge of hop plant and opinion on the impact of agriculture. After visiting Slovenian Institute for Hop Research and Brewing children have a good knowledge of hop plant and its applicability, while before the visit they hadn't known a lot on this matter. The adults have knowledge of hop plant, majority of them know the ingredients needed to produce beer, more than half of them know at least one more applicability of hops than producing beer. Children described farmers work with no positive or negative sign, there was only one answer describing it negative. Majority of adults (33%) indicated the importance of farming as positive, 30% of them think that the impact of farming is positive on one hand and has negative impact on the environment on the other hand, 9% of them believe that farming has just negative impact. 13% adults believe that only ecological way of farming is acceptable. Other than two of them (4%), the opinion of adults on hop growing was positive – in the meaning of visibility of the valley, offering work and has positive impact on the agriculture and economy development.

Key words: hop, *Humulus lupulus* L., inquiry, Savinja valley

¹ doc. dr., univ. dipl. inž. agr., IHPS Žalec, Cesta Žalskega tabora 2, 3310 Žalec, e-pošta: barbara.ceh-breznik@guest.arnes.si

1 UVOD

Hmelj je poljščina, ki ima velik gospodarski pomen za pridelovalna območja Savinjska dolina, Koroška in Ptuj, saj se v teh treh regijah prideluje na 1.800 ha, s hmeljarstvom pa se ukvarja okrog 150 kmetov. S stališča, da se 95% pridelka izvozi, ima panoga velik gospodarski pomen tudi za celotno Slovenijo. Hmeljišča dajejo Savinjski dolini specifičen izgled, med prebivalci pa je moč čutiti po eni strani povezanost s to poljščino, po drugi strani pa posamezniki kmetijstvo obtožujejo za onesnaževanje okolja.

Na podlagi ankete, ki jo izpolnilo 46 prvošolcev in njihovih staršev iz Spodnje Savinjske doline, smo skušali najti odgovor na vprašanje, koliko otroci in odrasli poznajo hmelj in kakšno je mnenje o kmetijstvu v Savinjski dolini.

2 MATERIAL IN METODE

Obisk prvošolcev osnovne šole iz Spodnje Savinjske doline na Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS) je potekal v času obiranja hmelja v septembru 2006. Otrokom smo predstavili rastlino hmelja, ogledali so si potek obiranja, predstavljen jim je bil potek proizvodnje piva. Anketo so otroci izpolnjevali doma, nekaj dni po obisku IHPS, skupaj s svojimi starši. Vprašanja so bila razdeljena na dva sklopa: poznavanje hmelja in mnenje o kmetijstvu oziroma hmeljarstvu.

Vprašanja za otroke so bila:

- Kje raste hmelj? Kateri del rastline hmelja obiramo in spravljamo v vreče? Kako hmelj obiramo? Kaj lahko naredimo iz hmelja? Kako se naredi pivo? Kaj ti je bilo najbolj všeč na obisku IHPS?
- Katere rastline še pridelujejo kmetje? Kaj še delajo kmetje?

Vprašanja za odrasle pa so bila:

- Kje raste hmelj? Kateri del rastline hmelja uporabljamo? Kako poteka obiranje hmelja? Zakaj pridelujemo hmelj? Katere sestavine potrebujemo v proizvodnji piva?
- Katere rastline še pridelujejo kmetje in kakšna je njihova uporabnost? Kakšen je pomen kmetijstva za okolje? Kaj pomeni hmelj za Savinjsko dolino?

3 REZULTATI

3.1 Poznavanje hmelja

Vedenje otrok o hmelju je bilo na začetku obiska zelo različno. Nekateri so vedeli, da so pridelek pri hmelju storžki, drugi pa niso o hmelju vedeli prav veliko, oziroma so prvič od blizu videli postopek obiranja hmelja. Da se hmelj uporablja za pivo, so že na začetku vedeli vsi. Prav vsi pa so prvič obiskali mikropivovarno in si ogledali, kaj vse potrebujemo, da skuhamo pivo.

3.1.1 Kje raste hmelj?

Vsi otroci vedo, da raste hmelj na njivah, v Savinjski dolini. Nekateri so zelo natančno zapisali, da se hmelj vzpenja po vrvciah v hmeljiščih. Nekdo je zapisal, da raste hmelj pri nas, na polju in nikjer drugje. Pa da raste v Žalcu, je bil eden od odgovorov, in eden, da raste v Grižah.

Odrasli so zapisali, da raste hmelj na njivah, v hmeljiščih, na polju, v Savinjski dolini. Eden od odgovorov je pojasnil, da hmelj uspeva v rahlih, dobro ocednih in dobro založenih tleh. Eden od odgovorov je bil, da hmelj raste v kultivarjih, nekdo je menil, da se vzpenja po žicah (zadnji dve trditvi sta napačni).

3.1.2 Kateri del rastline hmelja obiramo in spravljamo v vreče? (Kateri del rastline hmelja uporabljamo?)

Po ogledu obiranja hmelja na obiralnem stroju IHPS samo en otrok še misli, da so uporabni del hmelja listi. Ostali vedo, da se uporabljajo storžki. Poimenovali pa so jih različno: kar nekaj s pravilnim izrazom storžki, drugi pa: cvetovi, storži, kobulice, storžci, hroščki, drobtinice, jagode, tisto, ki raste ob listih.

Večina odraslih je zapisala, da so uporabni del pri hmelju kobule, drugi odgovori pa so bili: storžki, cvetovi, ženska socvetja, plodovi, gomolji. Najbolj popoln odgovor je bil, da uporabljamo storžke, ki morajo biti zreli in neoplojeni, saj je v takšnih več lupulina. Nekdo je navedel, da spomladi uživajo mlade poganjke kot solato.

3.1.3 Kako hmelj obiramo? (Kako poteka obiranje hmelja?)

Največ odgovorov med otroci je bilo, da se hmelj obira strojno ali s pomočjo traktorjev. Nekaj pa je bilo bolj obširnih razlag:

- Hmelj obiramo na njivi s traktorjem in napravo za obiranje hmelja ali pa ročno. Potem hmelj dostavimo do obiralnega stroja in ga ročno oberemo.
- Na traktorju je dvigalo, da lahko ljudje naj stopijo in odtrgajo hmelj na vrvicah.
- S traktorjem, ki ima zadaj škarjice.
- S traktorjem se pripeljejo in s škarjicami odrežejo.
- Včasih so obirali ročno, zdaj pa strojno.
- Z rokami.
- Industrijsko ali ročno.
- Z mašinc.
- Pomagajo si z lestvijo in traktorji.
- Naložimo ga na traktor in odpeljemo v obiralni stroj.
- S traktorjem in strojem, ki obira hmelj.
- S pomočjo traktorjev. Potem ga peljejo v garažo, kjer ga obirajo in sušijo.
- Na njivi potrgamo hmelj in ga peljemo na stroj. Stroj obere hmelj in odpihne listje. Bunkice padajo v velik koš.
- S traktorjem – eden ga vozi, eden pa na prikolici vleče vrv s hmeljem.
- Včasih so ga obiralo ročno, danes pa to počnejo strojno. Hmelj potegnejo z žičnice, ga naložijo na traktor in odpeljejo v tovarne, kjer ločijo hmeljeve storžke od lističev. Hmelj posušijo in oblikujejo v brikete.
- Obira se strojno. Na polju odtrgajo hmelj z žičnice in ga odpeljejo s traktorji. Stroj storže obere, storže dajo sušiti in jih shranijo v vreče. Naredijo tudi brikete in odpeljejo v pivovarno.

Odrasli vedo, da je obiranje hmelja danes strojno – z obiralnimi stroji. Nekateri odgovori so sicer bili tudi, da 'ročno ali strojno' in 'ročno in strojno'. Najbrž je bilo v teh primerih mišljeno, da se na njivi hmeljeve rastline trga ročno z žičnice in nalaga na prikolice, potem pa se storžki ločijo od ostalih delov rastline in od vrvice strojno na obiralnem stroju.

3.1.4 Kaj lahko naredimo iz hmelja? (Zakaj pridelujemo hmelj?)

27 otrok (59%) meni, da iz hmelja izdelujemo samo pivo. Ostali so navedli poleg piva še (v oklepaju so vprašaji tam, kjer so otroci navedli kakšen 'svoj' način uporabe): zdravila, zdravilo za pomiritev in uspavanje, blazine za lažje spanje in pomiritev, sirup (?), zdravilo proti slabosti (?), če ga damo pod blazino laže zaspimo, dodatek za krmo živalim (?), čaj.

Med odraslimi je bilo 19 (41%) takšnih, ki menijo, da se hmelj uporablja izključno v proizvodnji piva. Ostali so navedli še druge načine uporabe: za čaje, zdravila, pletene izdelke, eterična olja, grenčice, sredstva proti nespečnosti, mlade poganjke spomladi za solato...

3.1.5 Kako se naredi pivo? Kaj vse potrebujemo?

Po obisku v mikropivovarni IHPS večina otrok ve, da za proizvodnjo piva potrebujemo hmelj. Samo eden je odgovoril, da ne ve, kaj potrebujemo, eden pa je menil, da za izdelavo piva potrebujemo pivo. Vsi ostali so navedli hmelj kot osnovno sestavino, sledili pa so različni 'dodatki' in recepti za izdelavo:

- Hmelj, voda, kvas, ječmen – svetel za svetlo pivo, temen za temno pivo.
- Vodo, kvas, ječmen, brikete, hmelj. Skupaj zmešajo – več je hmelja, bolj je grenko. Shranjujejo ga v steklenicah.
- Rumeno - kar je v storžku, vodo.
- S kuhanjem in vrenjem. Vodo, pivski kvas, hmelj, pivski ječmen.
- Hmeljeve storžke namočijo v vodo in skuhamo.
- Hmelj namočimo v vodo in stisnemo, da priteče hmeljska voda.
- Vodo, majhne špagete, hmelj, kvas. Najprej sestavine segrejejo, potem pa dajo na mrzlo. To ponovijo dvakrat. Potem nastane pivo.
- Da naredimo pivo potrebujemo: vodo, kvas, ječmen in hmelj, ki da pivu značilen okus.

Veliko otrok (82%) je naštelo prave sestavine, čeprav ne vsak vse. Posamezniki pa bi primešali še: sol, moko, en prah, koruzo, hroščke (to so najbrž storžki), žito, majhne špagete (najbrž brikete), sladkor, sladki prašek.

Večina odraslih je pravilno navedla vse sestavine, ki se uporabljajo v proizvodnji piva, nekateri so kakšno sestavino izpustili. Pet odraslih (11%) bi primešalo sladkor. Eden je menil, da se uporablja tudi ojačevalce okusa.

3.1.6 Kaj ti je bilo najbolj všeč na obisku IHPS?

V glavnem so bili otrokom najbolj všeč obiralni stroj in traktorji. Nekaj bolj obširnih odgovorov pa se je glasilo:

- Najbolj mi je bilo všeč, kako je obiralni stroj pobiral hmelj s prikolice.
- Cel postopek obiranja hmelja, ker tega še nisem videl.
- Da smo se kaj naučili o hmelju in da mi je bilo tam lepo.
- Stiskalnica za hmelj, ko naredijo 'hmeljske kocke'.
- Ko smo šli na ogled tja, kjer so nam pokazali, kako se dela pivo.
- Hmelj in mala pivovarna.
- Traktor, mašina, vreče, prostor, kjer sušijo hmelj, hladilniki, sodi, kjer tri tedne pustijo mirovat pivo.
- Traktorček in stroj, kamor so dajali hmelj.
- Ko je s traktorjem pripeljal hmelj.
- Da sem srečal prijatelja iz Gotovelj. Mesto, kjer so vozili majhni rdeči čevlji, ki pripeljejo vrv hmelja k mašini.
- Všeč mi je bilo, kako so delavci natikali hmelj na stroj.
- Vlečnica in podajanje hmelja v nabiralnik.
- Ko je tovarišica dobila hmelj za v šolo.
- Najbolj všeč so mi bili hladilniki.
- Gledati stroje in kako se izdeluje pivo.
- Najbolj mi je bil všeč traktor in hmelj, ki se lepi. Stroj je bil čudovit.

3.2 Mnenje o kmetijstvu in pomenu hmeljarstva za Savinjsko dolino

3.2.1 Kaj še pridelujejo kmetje?

Vsi otroci so naštel vsaj nekaj kulturnih rastlin. Vedo, da se uporabljajo pridelki za prehrano ljudi in živali. Našteli so (v oklepaju je naveden način uporabe): žita, ječmen, koruzo (za moko, za žgance, za krmit živali), krompir (da ga drugi kupijo), fižol, sončnice, zelje, papriko, paradižnik, fižol, pšenico (za moko), buče (za Noč čarovnic, olje, bučke), jabolka, hruške, slive, jagode, ribez, zelenjavo, kumare, solato, korenje (za zajce ali da ga mi pojemo), repo, čebulo, sladkorno peso (za pridobivanje sladkorja), rdečo peso, sončnice (za olje), imajo gozd. Pridelujejo solato, rdečo peso, buče, korenček, kumare, da lahko jemo – da smo zdravi.

3.2.2 Kaj še delajo kmetje?

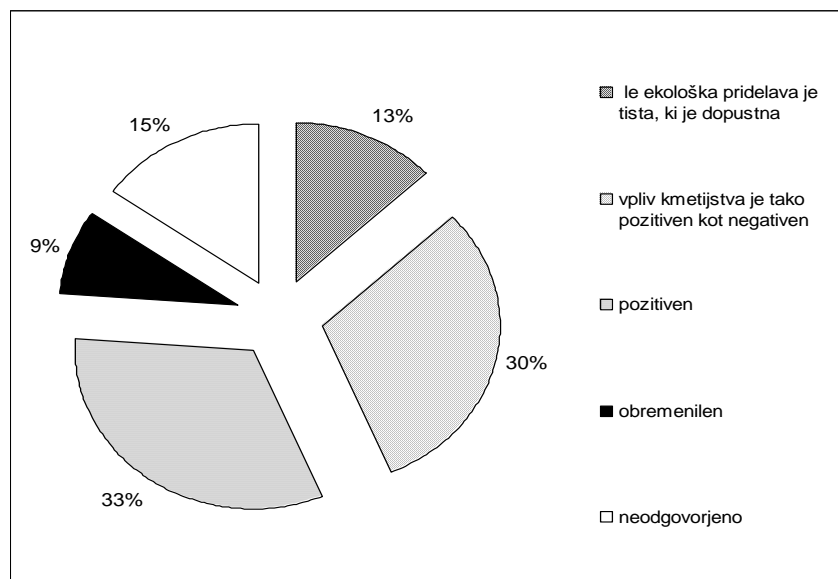
Otroci poznajo delo kmetov, nekateri celo zelo dobro. Enim je bol poznano delo živinorejcev - 29 (63%) jih je omenilo delo živinorejcev (molzejo krave, redijo bikce,...), drugi so opazili ženske, ki še delajo ročno na polju, tretjim je najbolj v spominu delo s traktorji. 19 (41%) jih je navedlo, da je delo kmetov med drugim košnja trave. Večina je delo kmetov opisala realno, brez pozitivnega ali negativnega predznaka:

- Orjejo, ženske okopavajo, sadijo, sejejo, pobirajo pridelke.
- Hranijo živali, gojijo grozdje za vino in za pod zob, obdelujejo njivo.
- Molzejo krave, redijo male bikce, prašičke, konje, kosijo travo, žanjejo pšenico, koruzo.
- Obirajo pridelke, kosijo travo, sejejo semena, zalivajo, hranijo živino, škropijo.
- Vozijo se s traktorji in kosijo travo, orjejo njive, žanjejo žito.
- Molzejo krave, hranijo bike, delajo salame.
- Pasejo krave, kosijo.
- Orjejo, sekajo drva.
- Kosijo travo, orjejo, branajo, sadijo na njivi, hranijo pujske, kokoši, krave, konje, ovčke. Pobirajo slive, jabolka, hruške. Molzejo kravice, čistijo hlev.
- Krave molzejo, živali vzrejajo, obdelujejo polja.
- Pridelujejo hrano za ljudi in živino.
- Krmijo živali, kosijo travo, pobirajo pridelke, pripravljajo drva za zimo.
- Kosijo, pa gozd imajo.
- Imajo krave, kokoši, zajčke. Skrbijo za gozd. Nabirajo jabolka in grozdje.
- Orjejo, okopavajo, sadijo, zalivajo pridelke, obirajo, škropijo in gnojijo.
- Kosijo in grabijo na travniku, sadijo rastline, kopljejo krompir, imajo traktorje in razne priključke (vile, brane, prikolice, nakladalne prikolice, škropilnice).

Samo en otrok (2%) je opisal delo kmetov tudi z negativnim predznakom, in sicer: škropijo strup.

3.2.3 Kakšen je pomen kmetijstva za okolje?

33% odraslih je pomen kmetijstva označilo kot pozitivnega (zagotavljanje hrane, preprečevanje zaraščanja, gospodarska rast,...), 30% jih meni, da ima dejavnost tako pozitiven (zagotavljanje hrane) kot negativen (prekomerna uporaba fitofarmaceutskih sredstev in gnojil) vpliv oziroma pomen. 9% jih meni, da je vpliv kmetijstva na okolje le obremenilen (onesnaževanje okolja), kar 13% pa jih meni, da je edino ekološki način kmetovanja dopusten ali smiseln (slika 1).

Slika 1: Mnenje odraslih o vplivu kmetijstva na okolje

3.2.4 Kaj pomeni hmelj za Savinjsko dolino?

Odrasli so odgovorili, da hmelj za Savinjsko dolino pomeni:

- zaščitni znak, simbol Savinjske doline
- prepoznavnost naše doline v Sloveniji in svetu
- kmetijski in gospodarski razvoj doline
- vodilno panogo kmetijstva v Savinjski dolini
- veliko za kmetijstvo, saj se veliko kmetij s tem preživlja
- zaslužek kmetom (zeleno zlato)
- tradicijo in zaslužek
- nekoč preživetje
- Savinjska dolina je Dolina zelenega zlata
- naravno bogastvo, razvoj industrije, s tem trgovine in tudi turizma
- delo, zaposlovanje, zaslužek, prepoznavnost izven meja

Samo dva odgovora (4%) staršev sta bila tudi z negativnim predznakom:

- zaslužek, prepoznavnost, žal pa tudi onesnaževanje zaradi škropiv
- priliv določenega denarja, delovna mesta, podpiranje alkoholizma

4 ZAKLJUČEK

Otroci po obisku IHPS zelo dobro poznajo hmelj in njegovo uporabnost, medtem ko pred obiskom o tej rastlini večina ni vedela prav veliko, zato ocenjujemo, da je sodelovanje s šolo na takšen praktičen način (naravoslovni dan) zelo pozitivno. Odrasli prebivalci Savinjske doline poznajo hmelj, vedo, da so uporabni del storžki, da poteka obiranje hmelja strojno, večina jih pozna vse sestavine, ki se potrebujejo v proizvodnji piva, več kot polovica jih ve, da se hmelj ne uporablja samo v proizvodnji piva.

Otroci dobro poznajo delo kmetov, poznajo kmetijske pridelke, delo kmetov so v glavnem opisali brez pozitivnega ali negativnega predznaka, samo eden je opisal delo kmetov z negativnim predznakom ('škropijo strup'). Večina odraslih (33%) je označila pomen kmetijstva kot pozitivnega, 30% jih meni, da je pomen kmetijstva oziroma njegov vpliv na okolje tako pozitiven kot obremenilen, 9% jih je označilo kmetijstvo kot obremenjujoče za okolje. Zanimivo pa je, da kar 13% staršev meni, da je primeren le ekološki način kmetovanja.

Razen dveh odgovorov (4%) je mnenje staršev o pomenu hmelja za Savinjsko dolino pozitivno – v smislu zaščitnega znaka oziroma širše prepoznavnosti doline in pozitivnega vpliva na razvoj kmetijstva in gospodarstva v tej regiji.